Спеціалізованій вченій раді Д 35.051.01
Львівського національного університету імені Івана Франка

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу
ЖОВТАНЕЦЬКОЇ ЯРИНИ ВСЕВОЛОДІВНИ
"Антикризове управління фінансовою діяльністю банків",
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Актуальність дисертаційного дослідження

Посилення процесів глобалізації та фінансової інтеграції в сучасному світі потенційно підвищують ймовірність виникнення та розповсюдження кризових явищ, зумовлюють появу нових викликів та загроз як на рівні національних економік, так і на всіх інших рівнях економічних відносин. За таких обставин актуалізується завдання розробки ефективних управлінських рішень та формування системи заходів антикризового управління діяльністю банків, які виконують функцію збереження суспільного капіталу, тому до їх фінансової стійкості та надійності ставляться особливо високі вимоги.

Впродовж останніх років чимало вітчизняних банків понесли суттєві втрати, викликані не стільки наслідками військово-політичної ситуації, скільки негативною динамікою зростання проблемної заборгованості, доларизацією кредитів, необхідністю формування резервів під ризикові активи, зростанням ризиків операційної, інвестиційної та фінансової діяльності банків. Дефіцит ліквідності на внутрішньому міжбанківському ринку, необхідність розраховуватися за своїми зобов'язаннями, зниження рівня довіри до банків призвели до розбалансованості структури активів і пасивів більшості банківських установ України, від'ємного фінансового результату. Усе це зумовлює є актуальність створення та функціонування в установах банків систем антикризового менеджменту, покликаних передбачати, вчасно розпізнавати і успішно вирішувати найскладніші проблеми, які виникають у їхній фінансовій діяльності.

Загальна канцелярія
ЛНУ імені Івана Франка
Вхідний № 518
«14» 05 2018 р.

Тому дисертаційне дослідження Жовтанецької Я.В., яке присвячено поглибленню теоретико-методичних положень у сфері антикризового управління фінансовою діяльністю банків України та розробленню практичних рекомендацій щодо його вдосконалення в сучасних умовах, слід вважати актуальним і своєчасним.

Дисертаційне дослідження виконувалось в межах планів науково-дослідних робіт ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього», а саме: "Методологічні основи та напрями реформування адміністративно-територіального устрою України" (номер державної реєстрації 0114U004401); "Фінансове забезпечення розвитку територіальних громад Карпатського регіону в умовах реформування місцевого самоврядування" (номер державної реєстрації 0115U000018); "Ризики бюджетної децентралізації у формуванні фінансового потенціалу територіальних громад Карпатського регіону" (номер державної реєстрації 0117U003493), в межах яких автором обґрунтовано методичні підходи до діагностики кризових явищ у фінансовій діяльності банків України та розроблено практичні рекомендації з прийняття управлінських рішень щодо функціонування механізму антикризового управління.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність та новизна

Виходячи із розуміння необхідності вдосконалення теоретико-методологічних засад, науково-методичних і практичних підходів до антикризового управління фінансовою діяльністю банків, у роботі визначено мету і завдання, об'єкт і предмет дослідження, які загалом вірно відображають його сутність. Комплекс завдань, які поставлені та вирішені автором, дали змогу логічно структурувати роботу та розкрити її зміст.

У першому розділі автор розглядає сутність та особливості антикризового управління, систематизує моделі діагностики кризових явищ у фінансовій діяльності банківських установ, удосконалює існуючі підходи до формування механізму антикризового управління фінансовою діяльністю банків.

Повністю переконливими можна вважати аргументи дисертанта щодо

сутності авторського трактування понять "антикризове управління банківською діяльністю", "антикризове управління банками", "антикризове управління фінансовою діяльністю банків" (с. 37-38), виділення його ознак і особливостей прояву (с. 39 – 43) та принципів (с. 44-45). Можна погодитися із власним баченням автора щодо систематизації моделей діагностики банківських криз (рис. 1.4, с. 59). Логічним видається підхід дисертанта до формування механізму антикризового управління фінансовою діяльністю банків, суть якого розкрито з позицій розробки інструментарію спрямованості управлінських рішень в рамках суб'єктно-об'єктних відносин та належності до рівнів економічних відносин (рис. 1.5, с. 70) з конкретизацією його складових (с.69-78), що дало змогу сформувати систему заходів банківського антикризового управління (табл. 1.8, с. 78).

Другий розділ роботи присвячено розробці методичного інструментарію щодо виявлення кризових явищ і загроз у фінансовій діяльності банків, а також комплексному аналізу та оцінюванню фінансової діяльності банків в контексті їх виявлення.

Прикладну цінність представляє запропонований у роботі системний підхід до антикризового управління фінансовою діяльністю банків (рис. 2.1, с. 85), який спрямований на прийняття ефективних управлінських рішень з питань розробки програм антикризового управління. Заслуговує на увагу методичний інструментарій оцінювання фінансової діяльності банків на основі розрахунку інтегрального індикатора у розрізі 6 груп показників (рівень капіталізації, якість активів, кредитно-інвестиційна діяльність, ліквідність, депозитна база банків, та ефективність діяльності) з визначенням вагових значень його складових та градацією рівнів кризового стану. Також здійснено розрахунки та характеристику значень цього показника за 2012-2016 рр. (с. 87-104). Проведений аналіз і оцінка фінансової діяльності банків (с. 104-121, с. 125-126) дозволили виокремити негативні аспекти у їх діяльності та зосередити увагу основних проблемах ведення банківського бізнесу.

Практичний інтерес і методичну спрямованість має запропонований здобувачем підхід до діагностики кризових явищ у фінансовій діяльності банків, який доведений до рівня практичного застосування. У результаті групування

банків України за визначеними у роботі 4 показниками ідентифіковано тип та глибину кризи, яка може бути потенційною, прихованою (латентною), гострою та сигналізувати про критичний кризовий стан банку (с. 130-131). Здійснено групування банків України залежно від стадії розвитку кризи на установи, які перебувають в стані потенційного, прихованого, гострого та критичного кризового стану (табл. 2.13, с. 131), що дозволило автору сформувати сучасний інструментарій ідентифікації кризових явищ і загроз.

У третьому розділі запропоновано науково-методичні підходи до вдосконалення антикризового інструментарію на основі використання економіко-математичних моделей, обґрунтовано систему превентивних та реактивних заходів антикризового управління фінансовою діяльністю й визначено концептуальні засади фінансової стратегії антикризового управління в банках України.

Автором побудовано прогнозні моделі показників фінансової діяльності банків на основі економіко-математичних залежностей (с. 159-174). Цілком справедливим є твердження автора про те, що антикризове управління повинно не лише здійснюватись в період кризи, а й носити попереджувальний характер (с. 175). Саме це й лягло в основу обґрунтування системи превентивних та реактивних заходів антикризового управління фінансовою діяльністю банків (с. 176-190, рис. 3.12-3.16).

Вагомим доробком дисертанта можна вважати розроблення моделі обґрунтування доцільності реалізації заходів антикризового управління фінансовою діяльністю банків (рис. 3.17, с. 191) й концептуальної схеми фінансової стратегії антикризового управління в банківському секторі (рис. 3.18, с. 198), яка орієнтована на визначення антикризових стратегічних орієнтирів та систематизацію фінансових стратегій банків з позицій антикризового управління (рис. 3.19, с. 204), що дозволить розробляти довгостроковий план дій й комплекс заходів щодо протидії негативному впливу реальних та потенційних загроз стабільному функціонуванню як банківської системи України, так і окремих установ банків.

Детальне ознайомлення із дисертаційною роботою, авторефератом, науковими працями здобувача дає підставу зробити висновок про те, що з поставленими завданнями дослідження автор загалом впорався. При цьому вдалось отримати такі результати, які, на нашу думку, можна віднести до елементів наукової новизни:

розвинуто сутність понять: "антикризове управління банками" – з огляду на виокремлення форм, методів, важелів та інструментів, спрямованих на виявлення, попередження, нейтралізацію або мінімізацію кризових явищ та забезпечення ефективного функціонування банківських установ на основі ризик-орієнтованого підходу (с. 38); «антикризове управління фінансовою діяльністю банку» - як системи заходів антикризового управління діяльністю банків, які реалізуються за допомогою ефективних механізмів й специфічних фінансових прийомів (с. 38 – 40);

набула подальшого розвитку класифікація моделей діагностики банківських криз шляхом виокремлення таких класифікаційних ознак як рівень прогнозування, функціональне призначення, об'єктно-суб'єктний склад та кількість показників й індикаторів, можливість застосування, що формує наукове підґрунтя для вибору методів антикризового управління фінансовою діяльністю банків (рис. 1.4, с. 59);

обгрунтовано механізм антикризового управління фінансовою діяльністю банків за рахунок відображення його компонент на макро- й мікрорівнях в рамках суб'єктно-об'єктних відносин (рис. 1.5, с. 69 – 70);

теоретико-методичні основи формування антикризового управління фінансовою діяльністю банків, які базуються на системному підході з врахуванням послідовності етапів та заходів із забезпечення даного процесу (рис. 2.1, с. 85);

розроблено методичний інструментарій щодо виявлення латентних, реальних та потенційних кризових явищ і загроз у фінансовій діяльності банків на основі індикаторного підходу, який дозволяє ідентифікувати та оцінювати тип і глибину банківської кризи з метою запобігання неплатоспроможності банків (с. 84-104);

обґрунтовано потребу використання системи превентивних (с. 177, рис. 3.12) та реактивних (с. 185, рис. 3.14) заходів антикризового управління на основі поєднання тріади таких її елементів як інструменти, методи та цільові орієнтири;

удосконалено модель обґрунтування доцільності реалізації стратегії антикризового управління в установах банків шляхом відображення послідовності дій й рішень для виявлення, оцінювання та розробки заходів виходу із кризового стану, що дає змогу обирати належні методи й інструменти антикризового управління (рис. 3.17, с. 191);

обґрунтовано концептуальну схему формування фінансової стратегії антикризового управління в банках – з огляду на визначення антикризових стратегічних орієнтирів, взаємозв'язок ресурсів, можливостей, конкурентних переваг, моніторинг середовища ведення банківського бізнесу та спрямованість на попередження й нейтралізацію кризи (с. 199 – 211);

Детальне вивчення змісту дисертаційної роботи, наведених у ній статистичних даних і розрахунків дає можливість зробити висновок про обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, викладених у дисертації. Не викликає сумніву достовірність наукових висновків, отриманих теоретичних узагальнень, методичних підходів, оскільки в основу наукового дослідження покладено праці вітчизняних та зарубіжних економістів, а також законодавчі і нормативно-правові документи, що регламентують процеси антикризового управління в діяльності банків. Основні положення роботи базуються на використанні та узагальненні даних Національного банку України, Державної служби статистики України, фінансової та статистичної звітності банків, а також даних періодичних видань, аналітичних розрахунків автора тощо. У дисертації вміло використано значну кількість фундаментальних праць вітчизняних і зарубіжних вчених, значний масив статистичного і фактологічного матеріалу, який якісно опрацьовано і систематизовано в таблицях і рисунках.

Отримані здобувачем наукові результати та висновки дисертаційної роботи характеризуються належним рівнем обґрунтованості, що забезпечено використанням сучасних методів наукових досліджень, зокрема аналізу і синтезу,

абстрактно-логічного та історичного методів, порівняльного і статистичного, системно-структурного та функціонального аналізу, а також економіко-математичного моделювання та ін. Обгрунтованість наукових результатів підтверджується достатньою кількістю опрацьованих джерел (217 джерел, у т.ч. 30 зарубіжних), а також матеріалом, наведеним у додатках.

Викладене вище дає можливість висловити позитивний висновок стосовно наукового рівня, достовірності подання в дисертації матеріалу, теоретичних обґрунтувань і аргументації всіх положень, які висунуто до захисту, практичного значення висновків і рекомендацій, що випливають із дисертації.

Зауваження та дискусійні положення

Незважаючи на високий рівень теоретичного обґрунтування і переконливість методичних і аналітичних положень дисертації Жовтанецької Я.В., її змістовність та логіку викладення матеріалів дослідження, вважаємо за необхідне відзначити деякі дискусійні положення та зауваження:

1. Класифікацію факторів банківських криз (рис. 1.1., с. 34) доцільно було б доповнити: в частині макроекономічних чинників – додатково виділити рівень довіри до банків, демографічні чинники, політику ФГВФО, попит і пропозицію на послуги банків, стан банківської конкуренції, фазу економічного циклу; серед мезоекономічних – геополітичні, природні, кліматичні та фінансові умови в регіоні, його ділову активність; серед фінансових – рівень фінансової безпеки банку, кваліфікаційний рівень персоналу, стратегію і політику банку.

2. На рис. 1.5 «Складові механізму антикризового управління фінансовою діяльністю банків» (с. 70) відображено об'єкти, суб'єкти, а також форми, методи, важелі та інструменти, за допомогою яких здійснюються заходи антикризового управління. Такий підхід є цілком правомірним, однак робота більше б виграла у тому плані, якщо б автор показав цей механізм як систему з виділенням відповідних взаємозв'язків між складовими в межах макро – і макрорівня та їхній вплив на процеси та результати антикризового управління в банках.

3. Погоджуючись загалом із запропонованим у роботі методичним підходом та системою аналітичних показників щодо визначення рівня фінансової стабільності банків (с. 87-90), яким присвоєно відповідні вагові значення, вважаємо за доцільне більш детально розкрити підхід автора щодо обґрунтування вагових значень коефіцієнтів в межах обраних 44 показників.

4. Розробляючи систему реактивних заходів антикризового управління фінансовою діяльністю банків (рис. 3.14, с. 185), автор вважає, що основними методами такого менеджменту є: антикризовий моніторинг, санація, антикризова реорганізація, антикризова реструктуризація, ліквідація. Доцільно було б у роботі більш детально обґрунтувати особливості застосування даних методів в умовах кризи з акцентуванням на тому, які відмінності між антикризовою реорганізацією й реорганізацією загалом і т.д.

5. У підрозділі 3.3. дисертаційної роботи обґрунтовано концепцію фінансової стратегії антикризового управління в банківському сектор (с. 197-211). Погоджуючись загалом із структурою концепції та напрямами її успішної реалізації, важливо було б зазначити, якою мірою авторська концепція узгоджується з концептуальними засадами соціально-економічного розвитку та програмними документами на найближчу перспективу, зокрема Комплексною програмою розвитку фінансового сектора України до 2020 року.

Проте вказані зауваження лише додатково дають змогу переконатися у складності та багатоаспектності проблемних питань, які вирішуються у дисертантом, суттєво не впливають на основні якісні характеристики проведеного дослідження та не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи.

Теоретичне та практичне значення дисертаційної роботи

Теоретичне значення розробок дисертанта полягає в розширенні та уточненні понятійно-категорійного апарату, обґрунтування механізму антикризового управління фінансовою діяльністю банків та методичного інструментарію щодо діагностики кризових явищ і загроз у банківській діяльності банків.

Представлені у роботі висновки і рекомендації можуть бути використані в установах банків для аналізу і прогнозування показників фінансової діяльності, розроблення та обґрунтування антикризових заходів, а також розроблення внутрішніх нормативних документів та стратегій у сфері антикризового управління в банках. Результати дисертаційного дослідження також можуть бути використані вищими навчальними закладами для підготовки майбутніх фахівців для банківської системи України. Основні положення дисертаційної роботи та пропозиції, які мають практичну значущість, пройшли апробацію та впроваджені у діяльності: VS банку, ПАТ "Ощадбанк", Львівському торговельно-економічному університеті, що підтверджується належними документами.

Практичне використання одержаних результатів дозволяє підвищити рівень ефективності та наукового обґрунтування рішень щодо вдосконалення підходів до антикризового управління фінансовою діяльністю банків на базі застосування принципів, закладених автором.

Повнота висвітлення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Основні результати дисертаційного дослідження висвітлені у 18 наукових працях (загальним обсягом 6,92 друк. арк.), з яких 9 одноосібних статей у наукових фахових виданнях (з них 8 включено до міжнародних наукометричних баз), 1 публікація у виданні іноземної держави, 8 – матеріали участі у науково-практичних конференціях. В опублікованих працях відображені положення всіх трьох розділів дисертації.

Результати дослідження пройшли необхідну апробацію у вигляді доповідей та виступів на 8-ми міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях з широкою географією проведення, які відбулися в 2015-2017 роках в м. Черкасах, Києві, Вінниці, Харкові, Одесі та ін.

В опублікованих наукових працях розкривається сутність та зміст положень, задекларованих автором як таких, що містять елементи наукової новизни. Кількість, обсяг і якість друкованих праць надають авторові право публічного захисту дисертації.

Відповідність змісту автореферату та основних положень дисертації

В авторефераті дисертації розкрито актуальність обраної теми, наукову новизну розробок, висновки та рекомендації автора. Він є ідентичним дисертації за структурою та змістом, та не містить інформації, яка відсутня у дисертаційній роботі.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація написана державною мовою. Вона складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Структурна побудова дисертації Жовтанецької Я.В. відповідає кваліфікаційним ознакам, стиль викладення та подача матеріалу досліджень є логічними, послідовними та зв'язаними єдиною цільовою спрямованістю Мова дисертації лаконічна, коректна та зрозуміла.

Дисертація оформлена відповідно нормам і правилам Міністерства освіти і науки України, є завершеною науково-дослідною роботою, яка характеризується високим науковим рівнем.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Жовтанецької Ярини Всеволодівни "Антикризове управління фінансовою діяльністю банків" є самостійною завершеною цілісною науковою працею, у якій вирішено актуальне наукове завдання – удосконалено теоретико-методичні засади та розроблено практичні рекомендації щодо вдосконалення антикризового управління фінансовою діяльністю банків.

За змістом та якістю теоретико-методологічних та практичних розробок робота Жовтанецької Я.В. відповідає рівню дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук: тему дисертаційної роботи належним чином розкрито; поставлену мету досягнуто; завдання дисертаційної роботи вирішено.

Наукова новизна основних положень дисертації полягає у тому, що вони відзначаються особистим авторським підходом до постановки і вирішення досліджуваної проблеми. За своїм змістом дисертаційна робота відповідає профілю

спеціалізованої вченої ради Д 35.051.01 Львівського національного університету імені Івана Франка та паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Загалом, дисертація на тему Антикризове управління фінансовою діяльністю банків" за своїм змістом і фаховим спрямуванням відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами і доповненнями, згідно Постанов КМ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р.), а її автор – Жовтанецька Ярина Всеволодівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Львівського навчально-наукового інституту
Державного вищого навчального закладу
«Університет банківської справи»
доктор економічних наук, професор Б.І. Пшик

Підпис д.е.н., професора, завідувача кафедри фінансів, банківської справи та страхування Львівського навчально-наукового інституту Державного вищого навчального закладу «Університет банківської справи» Пшика Богдана Івановича засвідчую:

Заступник директора
Львівського навчально-наукового інституту
Державного вищого навчального закладу
«Університет банківської справи»
доктор економічних наук, доцент В.В. Рисін